

Koliko smo (ne)uspješni?

Sonja Polonijo
sonjapolonijo@gmail.com

Zakon o gospodarenju otpadom (NN 84/21)

Poticajna naknada

Članak 101.

(1) Poticajna naknada je **mjera kojom se potiče jedinica lokalne samouprave** da, u okviru svojih ovlasti, provede mjere kojima se smanjuje udio miješanog komunalnog otpada u komunalnom otpadu koji nastaje na području te jedinice lokalne samouprave.

(4) Iznos naknade određuje se prema izrazu propisanom **Dodatkom V.** ovoga Zakona.

(6) Ministarstvo objavljuje na svojim mrežnim stranicama do **30. studenoga tekuće godine za prethodnu godinu**, izvješće za kalendarsku godinu o prekoračenoj količini miješanog komunalnog otpada u odnosu na graničnu količinu miješanog komunalnog otpada za jedinice lokalne samouprave.

Novi je zakon drugačije postavio algoritam obračuna tzv. poticajne naknade. Težište je stavljeno na odvojeno sakupljanje komunalnog otpada, tako da poticajnu naknadu plaćaju gradovi i općine u kojima je stopa odvojenog sakupljanja otpada niska.

Prije važeća Uredba problematiku je uređivala drugačije, kroz obvezu smanjenja količine miješanog komunalnog otpada (MKO) u odnosu na referentnu 2015. godinu. Da je ostala na snazi, situacija bi bila još daleko teža, jer bi poticajnu naknadu platili gotovo svi.

Za 2020. godinu poticajnu bi naknadu platili svi čija je količina MKO u 2020. bila 58% od njegove količine u 2015. godini, a stopa odvojenog sakupljanja manja im je od 52%.

Za 2021. godinu poticajnu bi naknadu platili svi čija je količina MKO bila veća od 54% količine u 2015. godini, a stopa odvojenog sakupljanja manja im je od 56%.

Izračun uključuje:

- sve vrste otpada iz podgrupe **15 01** (ambalaža - uključujući odvojeno sakupljenu ambalažu iz komunalnog otpada) ,
- sve vrste komunalnog otpada iz podgrupe **20 01** (odvojeno sakupljeni sastojci komunalnog otpada osim 15 01) osim otpada koji se karakterizira ključnim brojem 20 01 99 (nespecificirano),
- otpad koji se karakterizira ključnim brojevima **20 02 01** (biorazgradivi otpad), **20 03 01** (MKO), **20 03 02** (otpad s tržnica), **20 03 07** (glomazni otpad).

MKO kućanstva i nekućanstva; odvojeno sakupljeni
otpad iz kućanstava = javna usluga

Postojeći algoritam u odvojeno sakupljene frakcije otpada uključuje, za razliku od onog iz nekadašnje Uredbe, i glomazni otpad, što je izrazito povoljno za mnogo gradova i općina.

Prekoračena količina MKO za JLS

Masa ukupnog komunalnog otpada x koeficijent:

- za 2020. godinu 0,58
- za 2021. godinu 0,54
- za 2022. godinu i nadalje 0,50

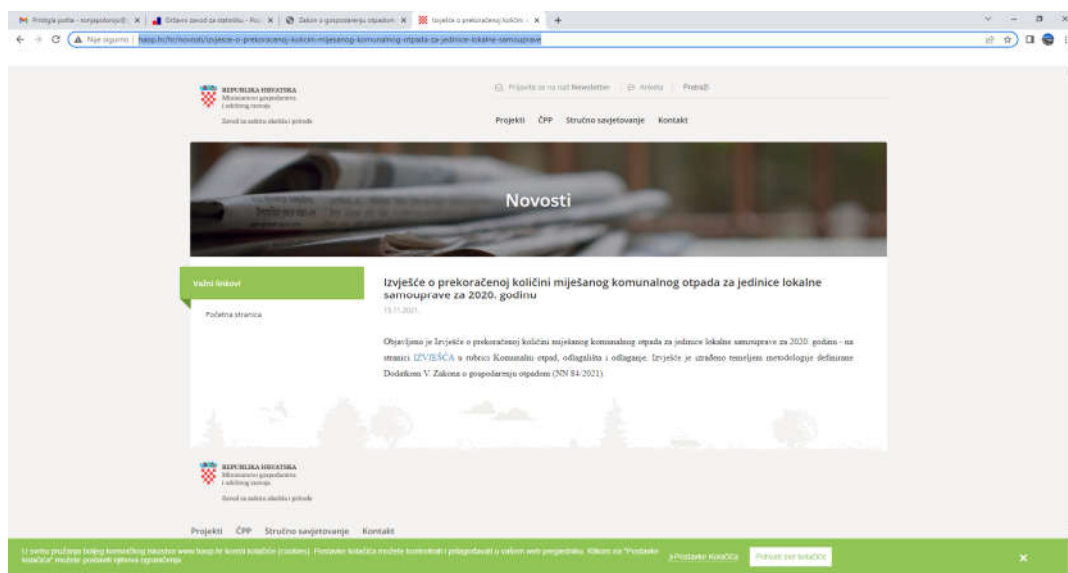
Ukoliko je stvarna masa MKO u godini veća od dopuštene, JLS plaća poticajnu naknadu na prekoračenu količinu.

Način izračuna prekoračene količine miješanog komunalnog otpada određen je na način da se ukupna količina komunalnog otpada množi koeficijentom koji u potpunosti prenosi ukupne ciljeve odvojenog sakupljanja otpada koje je država preuzela prema EU.

Prednost ovakvog izračuna je da se uvažava dostignuta stopa odvojenog sakupljanja otpada u JLS, tako da će JLS platiti manju poticajnu naknadu ukoliko odvojeno sakupi 40, 30, 20, 10% komunalnog otpada, za razliku od Uredbe po kojoj nisu plaćali samo rekorderi odvojenog sakupljanja s više od 50% odvojenog sakupljanja.

Po tome je novo zakonsko rješenje daleko povoljnije od rješenja po Uredbi.

<http://www.haop.hr/hr/novosti/izvjesce-o-prekoracenoj-kolicini-mijesanog-komunalnog-otpada-za-jedinice-lokalne-samouprave>

Svake godine ministarstvo objavi podatke o prekoračenim količinama MKO za JLS. Izračunatu prekoračenu količinu za grad ili općinu treba pomnožiti s jediničnom cijenom poticajne naknade iz Dodatka V Zakona (za 2020. 150 kn/t, za 2021. i nadalje 200 kn/t) da bi se dobio iznos koji će trebati platiti po rješenju Fonda za zaštitu okoliša.

Privremeni podaci za 2021.

<http://www.haop.hr/hr/privremeni-podaci-o-komunalnom-otpadu-sakupljenom-u-okviru-javne-usluge-po-jedinicama-lokalne>

Poticajna naknada po novoj tarifi: 200 kn/t

Ukupan iznos: 61.319.900 kn!

Prosjeak JLS = 22,51% odvojeno sakupljenog otpada

Prije nekoliko dana objavljeni su privremeni podaci za 2021. godinu koje treba provjeriti i reklamirati eventualne netočnosti.

Ukoliko količine ostanu kakve jesu, FZOEU će za 2021. ukupno naplatiti 61 milijun kuna od gradova i općina.

Stopa odvojenog sakupljanja u JLS porasla je u odnosu na 2020. za manje od 1%.

Zanimljivosti iz 2020. godine

- prosjek svih 556 JLS u RH 21,75%, a država ima 41% (?)
- ukupno obračunato 38.769.665,66 kn poticajne naknade

% odvojeno sakuplj. KO	Broj JLS	% JLS					
0	43	7,7%	}	29,5% JLS	}	86,7% JLS	
0 – 5%	121	21,8%					
5 – 20%	234	42,1%	}				57,2% JLS
20 – 30%	84	15,1%					
30 – 40%	33	5,9%					
40 – 50%	21	3,8%					
više od 50%	20	3,6%					

Prva godina za koju se poticajna naknada obračunavala „po novom” bila je upravo 2020. Pokazala je da još uvijek ima puno JLS koje ili uopće otpad ne sakupljaju odvojeno, ili to čine na nivou statističke pogreške. 29,5% JLS ima stopu odvojenog sakupljanja manju od 5%. Čak 86,7% JLS ima stopu odvojenog sakupljanja manju od 30%.

Kako onda država svoju stopu odvojenog sakupljanja deklarira kao 41%, tj. dvostruko većom od one njenih gradova i općina?

Gradovima i općinama priznaju se samo količine koje su njihovi davatelji javne usluge sakupili isključivo kroz javnu uslugu.

Ne priznaju im se količine koje su državni ovlaštenici skupili na njihovom području (posebne kategorije otpada). A te količine u ispunjenje ciljeva računaju se državi.

Najbolje JLS u 2020. godini

- od 15 najboljih najveća JLS ima 4.063 stanovnika (popis 2021.)
- na 13. mjestu je Lopar (PGŽ), svi ostali 1 – 15 su iz Međimurske županije
- 19 rekordera (više od 50% odvojeno sakupljenog KO) ima ukupno 100.709 stanovnika, tj. 2,59% stanovnika RH
- jedini veliki grad koji ne plaća poticajnu naknadu je Osijek (39. na rang listi s 43,58%)

Općenito najuspješnije su manje sredine s nevelikom oscilacijom broja stanovnika tijekom godine, a kvalitetno dimenzioniranim i postavljenim sustavom.

Veliki gradovi u 2020. godini

Grad	% odv. sakuplj. KO	Broj stanovnika (popis 21.)
Osijek	43,58%	96.848
Zagreb	35,25%	769.944
Rijeka	17,03%	108.622
Split	14,46%	161.312
	prosjeak 30,67%	29,23% stanovnika RH

Prema privremenim podacima za 2021. Osijek 51,9%, Zagreb 31,4%, Split 16,5%, Rijeka 13,9%

Između velikih gradova postoje velike razlike u stopama.

Stanje po županijama

Rbr	Županija	Obračunata poticajna naknada	% ukupne poticajne naknade u RH	Stopa odvajanja
1	Međimurska	115.427,03	0,30%	50,89%
2	Koprivničko-križevačka	194.235,88	0,50%	41,71%
3	Varaždinska	255.933,98	0,66%	37,52%
4	Grad Zagreb	2.693.397,17	6,95%	35,25%
5	Osječko-baranjska	1.536.211,47	3,96%	26,84%
6	Zagrebačka	2.077.124,23	5,36%	25,30%
7	Istarska	2.206.367,22	5,69%	25,06%
8	Krapinsko-zagorska	702.072,15	1,81%	21,67%
9	Primorsko-goranska	3.768.683,55	9,72%	19,78%
10	Brodsko-posavska	1.027.987,89	2,65%	18,23%
11	Sisačko-moslavačka	1.290.452,50	3,33%	15,32%
12	Požeško-slavonska	512.832,24	1,32%	15,10%
13	Bjelovarsko-bilogorska	816.494,64	2,11%	14,00%
14	Virovitičko-podravska	770.157,31	1,99%	11,23%
15	Vukovarsko-srijemska	1.756.469,41	4,53%	10,83%
16	Šibensko-kninska	1.874.038,32	4,83%	10,10%
17	Zadarska	3.689.377,34	9,52%	9,54%
18	Splitsko-dalmatinska	8.791.040,62	22,68%	9,25%
19	Dubrovačko-neretvanska	2.200.252,07	5,68%	8,84%
20	Ličko-senjska	962.747,74	2,48%	8,05%
21	Karlovačka	1.528.362,91	3,94%	7,99%
	Ukupno:	38.769.665,66	100,00%	

Za 2020. najviše poticajne naknade platile su JLS s područja Splitsko-dalmatinske županije (22,68% ukupno obračunate poticajne naknade u RH), zatim Primorsko-goranske i Zadarske.

Županije s CGO-ima

- Istarska 25,06% (Kaštijun) i Primorsko-goranska 19,78% (Marišćina)
 - sezonske oscilacije – nedostatan kapacitet u turističkoj sezoni (nužan rast odvajanja otpada)
 - neriješeno pitanje infrastrukture za obradu biootpada
 - Istarska će ga rješavati na nivou PGO županije
 - PGŽ za to ne pokazuje interes
-
- cijena za MKO: Marišćina 866 kn/t, Kaštijun 762 kn/t (812 kn/t s prijevozom)

Dvije županije koje imaju funkcionalne centre za gospodarenje otpadom imaju i specifične probleme. Veću stopu odvojenog sakupljanja mogu postići samo preko biootpada, a na njihovom području nema postrojenja za njegovu obradu (osim onog krčkih Ponikava, izgrađenog za potrebe otoka Krka).

Kako Planove gospodarenja otpadom od 1.1.2024. izrađuju županije (i o njima izvještavaju), očekivalo se da će one i koordinirati JLS na svom području kako bi se dogovorno počeli rješavati njihovi zajednički problemi.

(Još uvijek) otvorena pitanja

- infrastruktura za (pred)sortiranje otpada i obradu biootpada
- omogućuje li ZGO stimulativnu naplatu javne usluge?
- sufinanciranje troška otpadne ambalaže?
- Landfill tax?
- nerealna očekivanja korisnika (sinergija države – županije – JLS – davatelja javne usluge – korisnika javne usluge)?
- sustavna edukacija korisnika - „komunalna mrkva i batina”?

... i na kraju

Već godinama se kolektivno s promjenjivim uspjehom borimo s istim problemima. Napredovali smo, ali presporo i premalo!

Nedostaje temeljne infrastrukture za lokalnu predobradu otpada (sortirnice su preduvjet da bi se pokrenulo zacrtano kružno gospodarstvo komunalnog otpada, tj. da bi smeće koje samo generira trošak postalo nova sirovina za novu proizvodnju) i obradu biootpada (kompostane – ukoliko biootpad nemamo gdje obrađivati, nema ga smisla odvojeno ni sakupljati, a bez odvojenog sakupljanja biootpada nema ni visokih stopa odvojenog sakupljanja).

Velika kontroverza Zakona je i u načinu određenja pojma javne usluge, jer lokalnoj zajednici ostaje sav miješani komunalni otpad, a veliki dio odvojeno sakupljenog otpada od strane državnih ovlaštenika ne ulazi u obračun ostvarenja ciljeva JLS, kao niti odvojeno sakupljene frakcije od korisnika ne-kućanstvo. Ne valorizira se kućno kompostiranje kao ispunjenje cilja sprječavanja nastanka otpada. Zato je i pokrenuta inicijativa prema ministarstvu da se redefinira koeficijent definiran Dodatkom V Zakona.

Ne pomaže ni zakonski način određenja jedinstvene cijene obvezne minimalne javne usluge za korisnike kućanstvo i ne-kućanstvo!

Struci je jasno da će cijena javne usluge rasti, a građane se godinama uvjerava suprotno.

Urbani život s otpadom

Temeljno pitanje trebalo bi biti da li nam je osnovni cilj strogo formalno uskladiti hrvatske propise s europskima, ili bi ih trebalo uskladiti na način da riješimo stvarne probleme na terenu.